

Feodalitenin çöküşü ve burjuvazinin yükselişi

Egemen feodal soyluluğun yabancı savaşları, ortaçağı, gürültüleri ile doldururken, tüm Batı Avrupa'da ezilen sınıfların sessiz sedasız çalışması feodal sistemi kemirmişti; bu çalışma, içinde feodal beylere gitgide daha az yer kalan koşulları yaratmıştı.

Gerçi, kırdan, soylu beyler, hâlâ ortalığı kasıp kavuruyorlardı; toprak kölelerinin iflahını kesiyor, çektikleri güçlüğü gözlerini kapıyor, ürünlerini ayaklarıyla çiğniyor, karılarının ve kızlarının ırzlarına geçiyorlardı. Ama dolaylarda kentler yükselmişti: İtalya'da, Fransa'nın güneyinde, Ren kıyısında, külleri içinden yeni baştan doğmuş Roma ilkçağının özgür kentleri; öte yandan, özellikle Almanya'da, yeni yapıtlar; her zaman surlar ve hendeklerle çevrilmiş bulunan bu yapıtlar, soyluluk şatolarından çok daha güçlü kalelerdi, çünkü onları ancak büyük bir ordu yıkabilirdi. Bu surlar ve bu hendekler arkasında, ortaçağ: zanaatçılığı -oldukça yavaş bir biçimde ve loncalar içinde- gelişiyor, ilk sermayeler, toplanıyor, hem kentlerin kendi aralarında ve dünyanın geri kalan bölümü ile ticaret yapma gereksinmesi ve hem de gene yavaş yavaş, gereksinme ile birlikte, bu ticareti koruma araçları doğuyordu.

Daha 15. yüzyıldan başlayarak, kent burjuvaları, toplum için, feodal soyluluktan daha vazgeçilmez bir duruma gelmiş bulunuyorlardı. Gerçi tarım, nüfusun büyük bölümünün uğraşı ve sonuç olarak, en önemli üretim kolu idi. Ama soyluluğun zorbalıklarına karşın, şurada burada varlığını sürdüren birkaç yalıtık özgür köylü, tarımda önemli olan şeyin, soylunun avarelik ve haksız vergi ödetmeleri değil, ama köylünün çalışması olduğunu yeterince tanıtıyordu. Öte yandan, soyluluğun gereksinmeleri de öylesine büyümüş ve öylesine biçim değiştirmişti ki, soyluluk için bile, kent, vazgeçilmez bir duruma gelmişti; soyluluk, kendi üretiminin tek aletini, zırhını ve silahlarını kentlerden sağlamıyor muydu? Kumaşları, yerli ev eşyası ve mücevherleri, İtalya ipeklilerini, Brabant dantelâlarını, Kuzey kürklerini, Arabistan kokularını, Doğu yemişlerini, Hint baharatlarını, her şeyi, - sabun hariç

her şeyi, soyluluk, kentlilerinden satın alıyordu. Belirli bir dünya ticareti vardı; İtalyanlar, Akdeniz üzerinde ve onun dışında, Flandre'a kadar Atlantik kıyılarında dolaşıyorlardı; İngiliz ve Hollanda rekabetinin ortaya çıkmasına karşın, Hanse [1] tüccarları Kuzey denizi ve Baltık denizini hâlâ egemenlikleri altında tutuyorlardı. Kuzey ve Güneydeki deniz yolculuğu merkezleri arasındaki bağ, karadan kurulmuştu; bu bağ kuran yollar, Almanya'dan geçiyordu. Soyluluk, gitgide daha gereksiz bir duruma gelir ve gelişmeyi gitgide daha çok engellerken, kentler burjuvaları, üretim ve ticaretin, kültür ve siyasal ve toplumsal kurumların ilerleyişini kişileştiren, sınıf durumuna geliyorlardı.

Üretim ve değişimdeki bütün bu gelişmeler, aslında, bizim bugünkü görüşlerimize göre, çok sınırlı nitelikte şeylerdi. Üretim, salt lonca zanaatçılığı biçimine bağlı kalıyor, yani hâlâ feodal bir nitelik taşıyordu; ticaret, Avrupa sularını aşmıyor ve değişim aracıyla Uzak-Doğu ürünlerini sağladığı Doğu kıyısı kentlerinden daha uzağa gitmiyordu. Ama meslekler ve onlarla birlikte bu işleri yapan burjuvalar, ne kadar bayağı ve sınırlı kalırlarsa kalsınlar, feodal toplumu altüst etmeye yettiler ve soyluluk olduğu yerde sayarken, onlar hiç olmazsa hareket içinde kaldılar.

Kentler burjuvası, ayrıca, feodaliteye karşı güçlü bir silaha da sahipti: para. Ortaçağın başlangıcındaki feodal ekonomide, para için pek yer yoktu. Feodal bey, gereksinmesi olan her şeyi, ya çalışma biçimi, ya da ürün biçimi altında, kendi toprak kölelerinden sağlıyordu; kadınlar, keten ve yün eğiriyor ve dokuyorlar ve giysiler dikiyorlardı; erkekler tarlaları ekiyorlardı; çocuklar beyin sürüsüne bakıyor, onun için orman yemişleri, kuş yuvaları, hayvan yataklığı (hayvanların ahırda üstünde yatmaları için ot) topluyorlardı; ayrıca, bütün aile, bundan başka buğday, meyve, yumurta, tereyağı, peynir, kümes kuşları, genç sürü hayvanları, daha bilmem ne teslim etme zorundaydı. Tüm feodal egemenlik, kendi kendine yetiyordu; savaş yükümleri bile, ürün olarak isteniyordu; ticaret, değişim yoktu, para gereksizdi. Avrupa öylesine düşük bir düzeye düşmüş, öylesine baştan başlama zorunda kalmıştı ki, para, o zaman toplumsal bir işlevden çok, salt siyasal bir işlev görebilirdi: Vergilerin ödenmesine yarıyor ve esas olarak yağma ile kazanılıyordu.

Şimdi her şey değişmişti. Para, yeni baştan, evrensel değişim aracı durumuna

gelmiş ve bunun sonucu, niceliği oldukça artmıştı; artık soyluluk bile ondan vazgeçemiyordu ve satacak çok az şeyi olduğu ya da hatta hiç olmadığı, yağma da artık o kadar kolay olmadığı için, burjuva-tefeciden ödünç alma yolunu tutma zorunda kaldı. Yeni topraklar tarafından toprak tutulmasından çok önce, feodal şatolar, para tarafından çoktan kemirilmiş bulunuyorlardı; toprak barutu, para hizmetinde bir oda çavuşundan başka bir şey olmadı. Para, burjuvazinin, büyük siyasal eşitlik rendesi idi. Kişisel bir ilişkinin bir para ilişkisi tarafından, ayrıl bir yükümün (prestation) para biçiminde bir yüküm tarafından ortadan kaldırıldığı her yerde, bir burjuva ilişkisi, feodal bir ilişki yerine geçiyordu. Gerçi eski kaba doğal ekonomi biçimi, ezici bir çoğunlukla varlığını sürdürüyordu; ama daha şimdiden, Hollanda'da, Belçika'da, Aşağı-Ren'de olduğu gibi, köylülerin feodal beye angarya ve aynı yüküm yerine para verdikleri, beyler ile uyrukların, toprak sahipleri ve çiftlik kiracıları durumuna dönüşümleri yolu üzerinde ilk kesin adımı atmış buldukları, yani, kırdan bile, feodal kurumların toplumsal tabanlarını yitirdikleri birçok bölge vardı. Bu çağda, Batı Avrupa'yı saran para hırsı, 15. yüzyılın sonunda feodalitenin para tarafından içten ne derecede aşındırılmış ve kemirilmiş olduğunun parlak bir örneğini gösterir. Portekizlilerin, Afrika kıyılarında, Hindistan'da, tüm Uzak-Doğuda aradıkları şey, altındır; İspanyolları, Amerika'ya gitmek üzere, Atlantik Okyanusunu aşmaya götüren şey, büyülü altın sözcüğüdür; yeni bulunan bir kıyıya ayak basar basmaz, Beyaz adamın ilk istediği şey, altın idi. Ama bu uzakta maceraya gitme gereksinmesi, başlangıçta içinde gerçekleştiği feodal ya da yarı-feodal biçimlere karşın, temeli tarım olan ve fetih savaşları esas olarak toprak kazanma ereğini gözetten feodalite ile daha temelinde, bağdaşmaz bir şeydi. Üstelik denizcilik, anti-feodal niteliğinin damgasını, bütün modern savaş filolarına bile basmış bulunan açıkça burjuva bir sanayi idi.

Buna göre, 15 yüzyılda, feodalite, tüm Batı Avrupa'da tam bir çöküş durumundaydı; anti-feodal çıkarlara sahip kentler, kendi öz hukukları ve silahlı burjuvaları ile birlikte, her yerde feodal topraklar içine sokulmuş bulunuyorlardı; bu kentler, feodal beyleri, para aracılığıyla daha şimdiden toplumsal bakımdan ve hatta şurada burada siyasal bakımdan da, kısmen kendilerine bağımlı kılmışlardı; son derece uygun koşulların tarımsal gelişmeyi sağladığı kırdan bile, eski feodal bağlar, paranın etkisi altında, kopmaya başlıyorlardı; soyluluğun eski egemenliği, ancak Almanya'da Elbe'nin doğusu gibi yeni fethedilen ülkelerde, ya da zaten geri kalmış, tecimsel yolların uzağında bulunan bölgelerde gelişmeye devam ediyordu. Ama her yerde, -kırdan olduğu gibi kentlerde de- ezeli ve saçma savaşmanın, feodal

beyler arasındaki iç savaşı, hatta dış düşman ülkenin içinde olduğu zaman bile, sürekli kılan o çekişmelerin, tüm ortaçağ boyunca sürmüş bulunan, o nedensiz, o kesintisiz yakıp yıkma durumunun son bulmasını isteyen halk ögeleri çoğalmıştı. İsteklerini gerçekleştirmek için kendi başlarına çok güçsüz olan bu ögeler, tüm feodal düzenin başı olan krallığın ta kendisinde, güçlü bir dayanak buldular. Ve toplumsal ilişkiler düşüncesinin devlet ilişkileri düşüncesine götürdüğü, iktisattan siyasete geçtiğimiz nokta, işte buradadır.

Halkların, ortaçağın başındaki karmaşasından, yavaş yavaş yeni milliyetler çıktı, - bilindiği gibi, eski Roma eyaletlerinin çoğunda, yenilenlerin yenenleri, köylü ve kentlinin Cermanik beyi özümledikleri süreç. Demek ki, modern milliyetler de, ezilen sınıfların ürünleridirler. Menke'nin orta Lorraine bölgeleri haritası, [2] şurada kaynaşmanın, burada ayrılmanın gerçekleşme biçimi üzerine anlamlı bir fikir verir. Belçika ve Aşağı-Loren bakımından, bu sınırın esas olarak, daha bundan yüz yıl önce Fransızca ve Almanca arasında var olan dil sınırı ile düşümdeş olduğunu görmek için, bu harita üzerinde Latin ve Cermen yer adları sınırını izlemek yeter. Hâlâ, şurada burada, iki dilin üstünlük için savaştıkları dar bir bölge görülebilir; ama genel olarak, neyin Alman ve neyin Latin kalacağı sağlamca saptanmıştır. Ama haritadaki yer adlarından çoğunun, Aşağı-Frankonca ya da eski Almandan türetilmiş biçimi, bu adların, 9. en geç 10. yüzyıla çıktıklarını, buna göre, Karolenjiyenler çağının sonuna doğru, sınırın esas olarak çizilmiş bulunduğunu gösterir. Nedir ki, Latin tarafında, özellikle dilsel sınırın yakınlarında, Cermanik bir kişi adı ile Latin bir topografik adlandırmadan bileşmiş karma adlar görülür: Örneğin, Meuse'ün batısında, Verdun yakınlarında, bugün Ipeccourt, Récourt-la-Creux, Amblaincourt-sur-Aire, Thier-ville haline gelmiş bulunan Eppone curtis, Rotfridi curtis, Inqolini curtis, Treudegisilio villa gibi. Bunlar, Frank feodallerine ait alanlar, Latin topraklarında, er geç Latinleşmekten kurtulamayan küçük Alman kolonileridir. Kentlerde ve yalıtık kırsal bölgelerde, dillerini

daha oldukça uzun süre koruyan daha güçlü Alman kolonileri yerleşmişlerdi; örneğin, daha 9. yüzyılın sonunda, Ludwigslied, [3] işte bu kolonilerin birinden fıskırdı; ama Frank beylerinden büyük bir bölümü, daha önce Latinleşmiş bulunuyordu ve Latincenin (Roman) daha o zamandan Fransa'nın resmi dili olarak ortaya çıktığı 842 krallar ve ulular yemin formülleri, bunun böyle olduğunu gösterir.

Dil grupları bir kez sınırlandırıldıktan sonra (örneğin, Elbe Slavlarına karşı yürütülen savaşlar gibi, daha sonraki fetih ya da yok etme savaşları bir yana), bu grupların, devletlerin kuruluşu için temel veriler hizmeti görmeleri, milliyetlerin uluslar haline gelmek üzere gelişmeye başlamaları doğaldı. Bu ögenin daha 9. yüzyıldan başlayarak sahip bulunduğu güç, Lotharingie karma devletinin hızlı çöküşü tarafından tanıtlanmıştır. Gerçi tüm ortaçağ boyunca, dilsel ve ulusal sınırlar birbirleriyle düşümdeş olmaktan uzak kalmışlardır; ama belki İtalya dışında, her milliyet gene de Avrupa'da büyük bir özel devlet tarafından temsil edilmiştir ve ulusal devletler kurma yolunda kendini durmadan daha açık ve daha bilinçli bir biçimde gösteren eğilim, ortaçağın belli başlı ilerleme kaldıraçlarından birini oluşturur.

Ne var ki, bu ortaçağ devletlerinin her birinde, kral, tüm feodal aşama-sirasının doruğunu, bağımlıların (vassallerin) kendisinden kaçamadıkları ve aynı zamanda kendisine karşı sürekli bir başkaldırma durumunda buldukları doruğu oluşturuyordu. Tüm feodal ekonominin temel ilişkisi, yani bazı hizmetler ve kişisel borçlar karşılığı toprak verilmesi, en yalın kökensel biçimi altında, özellikle kavga aramakta birçoklarının çıkarı olduğu yerlerde, daha o zamandan yeterince anlaşmazlık konusu çıkartıyordu. Bundan ötürü, bağımlılık (vasselage) ilişkilerinin, bütün ülkelerde, verilmiş, geri alınmış, yenilenmiş, değiştirilmiş ya da farklı koşullara bağlanmış haklar ve yükümlülüklerinin içinden çıkılmaz bir karışıklık meydana getirdikleri ortaçağ sonunda durum nasıl olmalıydı? Örneğin, "Gözü pek" Charles, topraklarının bir parçası için imparatorun, öbür parçası için de Fransa kralının bağımlısı (vassal) idi; öte yandan, onun metbunu (suzerain) olan Fransa kralı, aynı zamanda bazı topraklar için kendi bağımlısı olan "Gözü pek" Charles'ın bağımlısı idi; bu durumda çatışmalardan nasıl kaçınılabilirdi? Bağımlıların, onları dışa karşı ve kendi aralarında koruyabilecek tek şey olan krallık merkezine doğru o çekim ve bu çekimin önüne geçilmez ve sürekli bir biçimde kendisine dönüştüğü o bu merkezden iteleme yüz yıllık ve almaşık oyununun nedeni budur; özgür insana yaraşır tek gelir kaynağının yağma olduğu bu uzun dönem boyunca, krallık ve bağımlılar arasındaki, uğursuz şamatası geri kalan her şeyi kapsayan o kesintisiz savaşımın nedeni budur; ozansız şövalyelik adı arkasında saklanan ve durmadan onur ve bağlılıktan söz eden o sonsuz ve her zaman yenilenen ihanetler, cinayetler, zehirlemeler, kalleşlikler ve düşünülebilecek her türlü alçaklıklar dizisinin nedeni budur.

Bu genel karışıklık içinde, krallığın, ilerleme ögesi olduğu açıktır. Krallık, düzensizlik içinde düzeni, düşman devletler biçimindeki ufalanma karşısında oluşma durumundaki ulusu temsil ediyordu. Feodalitenin yüzeyinde oluşan tüm devrimci ögeler, bundan ötürü, krallık ne kadar onlara dayanmak zorunda idiyse, o kadar krallığa dayanmak zorunda idiler. Krallık ile burjuvazi arasındaki bağlaşma (ittifak), 10. yüzyıla kadar gider; çoğu kez çatışmalarla kesilen bu bağlaşma -çünkü ortaçağda hiç bir şey yolunu kararlılıkla izlemez-, krallığın kesin utkuyu kazanmasına yardım edene ve krallığın da, gönül borcu belirtisi olarak, bağlaşğını boyunduruk altına almasına ve soymasına değin, her zaman daha sağlam ve daha güçlü bir biçimde yenilenecektir.

Burjuvalar gibi, krallar da, doğmakta olan hukukçular loncasında güçlü bir destek buluyorlardı. Roma hukukunun yeniden bulunması ile feodal çağın danışmanları olan rahipler ve kiliseye bağlı olmayan hukukçular arasında, işbölümü yapıldı. Bu yeni hukukçular, daha baştan başlayarak, esas olarak, burjuva sınıfın içinde bulunuyorlardı, ama öte yandan, irdeledikleri, öğrettikleri, uyguladıkları hukuk da, niteliği bakımından, esas olarak anti-feodal ve belirli bir bakış açısından, burjuva idi. Roma hukuku, salt özel mülkiyetin egemen olduğu bir toplumdaki yaşama koşulları ve çatışmalarının öylesine klasik hukuksal ifadesidir ki, daha sonraki tüm yasamalar ona hiç bir esas olarak iyileşme getirememişlerdir. Oysa, ortaçağ burjuva mülkiyeti, henüz güçlü bir feodal sınırlandırmalar karması gösteriyor, örneğin büyük bölümü bakımından ayrıcalıklardan oluşuyordu; buna göre Roma hukuku, çağın burjuva koşullarının çok ilerisinde bulunuyordu. Ama burjuva mülkiyetin tarihsel gelişmesinin devamı, gerçekten de olduğu gibi, ancak arı özel mülkiyete doğru evrimine dayanabilirdi. Nedir ki, bu gelişme, ortaçağ sonu burjuvazisinin henüz ancak bilinçsiz olarak kendisine doğru yöneldiği şeyi dört başı bayındır bir biçimde içeren Roma hukukunda güçlü bir kaldıraç bulacaktı.

Hatta eğer Roma hukuku, birçok bireysel durumda, örneğin, köylülerin, yükümlülüklerinden zaten kullanıla-gelen kurtuluşlarının yazılı kanıtlarını gösteremedikleri durumlarda, onların soyluluk tarafından pekiştirilmiş bir ezgisine bahane hizmeti görse bile, bu, hiç bir şeyi değiştirmez. Roma hukuku olmasaydı da, soyluluk benzer bahaneler bulurdu ve her gün böyle bahaneler buluyordu. Feodal koşulları kesinlikle tanımayan ve modern özel mülkiyeti

tamamen önceleyen bir hukukun yürürlüğe girmesi, her durumda çok büyük bir ilerleme idi.

Feodal soyluluğun, iktisadi planda, ortaçağ sonu toplumunda nasıl gereksiz, hatta sıkıcı bir duruma gelmeye başladığını, siyasal planda da, kentlerin ve o çağda sadece krallık biçimi altında olanaklı olan ulusal devletin gelişmesi bakımından nasıl bir engel durumuna gelmiş olduğunu görmüş bulunuyoruz. Ama feodal soyluluk, o zamana kadar silahları kullanma tekeli elinde tuttuğu, o olmaksızın ne savaşılabilirliği, ne de savaşa girişilebileceği için, her şeye karşın ayakta tutulmuştu. Bu durum da değişecekti; feodal soyluluğa, onun egemen olduğu toplum ve devlet döneminin son bulduğunu, şövalye niteliği içinde, hatta savaş alanında bile, artık kendisinden yararlanılamayacağını tanıtlamak için, son adım da atılacaktı.

Feodal rejime karşı, askerlerin en yakın metbularına (kendisine tâbi olanlara), krallık ordusu komutanlığından daha güçlü bağlarla bağlı buldukları, kendisi de feodal bir ordu ile savaşmak demek, açıkça bir kısır döngü içinde dönmek ve bir adım bile ileri gitmemek demektir. Daha 14. yüzyıl başlarından başlayarak, krallar, bu feodal ordudan kurtulmak ve kendi öz ordularını kurmak için çaba gösterdiler. Bu çağdan sonra, krallık orduları içinde, askere alınmışlar ya da kiralanmışlardan oluşan birlikler oranının durmadan arttığını görüyoruz. Başlangıçta, özellikle, Lombard, Cenovalı, Alman, Belçikalı vb. kentler döküntüleri ve kaçak toprak kölelerinden oluşan, ilkin açık kır savaşmalarında pek işe yaramaz, kentlerin işgalinde ve kuşatmalarda kullanılan piyade söz konusudur. Ama daha ortaçağın sonuna doğru, Tanrı bilir nereden toplanmış maiyetleri ile birlikte, kendilerini yabancı prenslerin hizmetine kiralayan ve böylece feodal savaş koşullarının çare bulunmaz yıkılışını haber veren şövalyeleri de görüyoruz.

Aynı zamanda, kentlerde ve hâlâ var oldukları ve yeniden oluştukları yerlerde özgür köylüler arasında, savaşkan bir piyadenin temel koşulları meydana geliyordu. O zamana kadar, kendisi gibi atlı maiyeti (üst görevlinin yanında bulunan kimse, alt görevdekiler) ile birlikte şövalyelik, ordunun çekirdeğinden çok, ordunun ta kendisini oluşturuyordu; şövalyeliğe, emir eri olarak, yayan eşlik eden toprak köleleri sürüsü, -açıkça kırda- kendini ancak savaştan kaçmak ve

yağma yapmak için gösteriyordu. Feodalitenin güçlü durumu sürdüğü sürece, yani 13. yüzyılın sonuna değin, şövalyelik, bütün savaşmalara katıldı ve bunların sonuçlarını belirledi. Bu tarihten sonra, durum ve gerçekte aynı zamanda birçok noktada birden, değişti. İngiltere’de toprak köleliğinin yavaş yavaş ortadan kalkışı, toprak sahipleri (yeomen) ya da çiftlik kiracılarından oluşan kalabalık bir özgür köylüler sınıfı yarattı ve böylece, o çağın ulusal İngiliz silahı olan ok ve yay kullanmakta talimli yeni bir piyadenin ilkel maddesini sağladı. Yürüyüş sırasında ister atlı ister atsız olsunlar, her zaman yaya savaşan bu okçuların ortaya çıkışı, İngiliz ordularının taktiğinde önemli bir değişikliğe neden oldu. 14. yüzyıldan sonra, İngiliz şövalyeliği, alan ya da öbür koşulların buna uygun olduğu yerlerde, daha çok yaya dövüşür. Dövüşü başlatan ve düşmanı dağıtan okçuların arkasında, şövalyeliğin kapalı ordusu, son çarpışmayı yanlardan saldırılar ile desteklemek için sadece bir bölümü at üstünde olduğu halde, düşman saldırısını ya da uygun ilerleme anını ayakta bekler. İngiltere’nin bu çağda Fransa’daki kesintisiz utkuları, esas olarak orduda savunucu bir ögenin bu yeniden canlandırılmasına dayanır ve bu savaşların çoğu, tıpkı Wellington’un İspanya ve Belçika’da verdiği savaşlar gibi, karşı-saldırı ile sonuçlanan savunucu savaşmalardır. Yeni taktiğin Fransızlar tarafından kabulü, -belki de kiraladıkları kundaklı yayla silahlanmış İtalyan askerlerinin, İngiliz okçuların yerini tuttukları andan başlayarak-, İngilizlerin utkun yürüyüşüne son verdi. Aynı biçimde, 14. yüzyıl başlarında, Flandre kentlerinin piyadesi, Fransız şövalyeliğine açık kırdan -ve çoğu kez başarı ile - meydan okuma cüretini gösterdi, ve imparator Albert de, İsviçre’nin özgür imparatorluk köylülerini, kendinden başka biri olmayan Avusturya grandüküne kahpece teslim etmeye kalkışarak, ilk Avrupa çapında ünlü piyadenin kuruluşunu sağladı. İsviçrelilerin, Avusturyalılar ve Burginyonlara karşı kazandıkları utkularda, atlı ya da yaya zırhlı şövalyelik, piyade karşısında; feodal ordu, modern ordunun başlangıçları karşısında; şövalye, burjuva ve özgür köylü karşısında kesinlikle yenik düştü. Ve Cumhuriyetlerinin burjuva niteliğini daha ilk anda doğrulamak için, Avrupa’nın ilk bağımsız Cumhuriyeti olan İsviçreliler, askeri övünçlerini hemen geçer akçe yaptılar. Her türlü siyasal titizlik ortadan kalktı; en çok verenler hesabına paralı asker toplama amacıyla, kantonlar asker toplama büroları durumuna dönüştürüldüler. Başka yerlerde ve özellikle Almanya’da, asker toplayıcının trampeti kapı kapı dolaştı; ama uyruklarını satmak için kurulmuş benzeyen bir hükümetin kinizmi [4] en derin ulusal düşkünlük çağında, Alman prensleri tarafından aşıldığı zamana değin, eşsiz kaldı.

Sonra, 14. yüzyılda, top barutu ve topçuluk da, Araplar tarafından, İspanya üzerinden Avrupa'ya getirildi. Ortaçağın sonuna değin, taşınabilir ateşli silah önemsiz kaldı; bunda da anlaşılmayacak bir şey yok, çünkü Crecy okçusunun oku, Waterloo piyade erinin düz namlulu tüfeği kadar uzağa gidiyor ve -aynı etkiyi yapmasa da- belki daha güvenli bir biçimde vuruyordu. Sahra topu da henüz çocukluk çağındaydı; buna karşılık ağır toplar, şövalye şatolarının dış surlarını birçok kez dövmüş ve feodal soyluluğa, barutun, egemenliğinin sonunu sağlama bağladığını haber vermişti.

Basımcılığın yayılması, ilkçağ yazınının irdelenmesinin yeniden başlaması 1450'den sonra gitgide güçlenen ve evrenselleşen tüm kültür hareketi, feodaliteye karşı savaşımalarında, burjuvazi ve krallığın işini kolaylaştırdı. Bu nedenlerin, aynı yönde gitgide daha ileri giden, birbirleri üzerindeki artan karşılıklı etkileri ile yıldan yıla daha da pekişmiş birleşik etkisi, 15. yüzyılın ikinci yarısında, feodaliteye karşı, burjuvazinin değilse de, en azından krallığın utkusunu sağladı. Avrupa'da her yerde, feodal durumdan geçmemiş uzak ikincil ülkelere kadar, krallık iktidarı birdenbire üste çıktı. İberik yarımadasında, Latin dil soylarından ikisi, İspanya krallığını kurmak üzere birleştiler ve Provans dilini konuşan Aragon krallığı, yazılı dil olarak Kastilya dilini kabul etti; üçüncü soy, Portekiz krallığını kurmak üzere, Galiçya dışında, kendi dil alanını birleştirdi; İberik Hollanda sı, içe döndü ve deniz etkinliği aracılığıyla, ayrı bir varlık hakkını tanıtladı. Fransa'da, Burginyon devletinin çöküşünden sonra, Louis XI, sonunda ulusal birliği öylesine güçlü bir biçimde kurma başarısını gösterdi ki, henüz çok parçalanmış bir durumda bulunan Fransız toprağı üzerinde krallığı temsil ediyor, ardılı daha o zamandan İtalyanlar arasındaki çekişmelere burnunu sokabiliyor ve bu birlik, Reform tarafından, ancak bir kez ve o da az bir zaman için, tehlikeye düşürülebiliyordu; İngiltere, sonunda, uzun erimde kendisini kan içinde bırakacak Fransa'daki Donkişot'ça fetih savaşlarından vazgeçmişti; feodal soyluluk İki Gül savaşlarında bir ödünleme aradı ve aradığından çoğunu da buldu; kendi kendini yıprattı ve tahta, krallık iktidarı tüm öncelleri ve tüm ardıllarının erkliğini aşan Tudorlar hanedanını oturttu. İskandinav ülkeleri, birliklerini uzun süreden beri gerçekleştirmiş bulunuyorlardı; Litvanya ile birleşmesinden sonra, Polonya, henüz hiç bir saldırıya uğramamış bir krallık iktidarı ile yükseliş dönemine doğru gidiyordu ve hatta Rusya'da bile, küçük prenslerin yıkılışı ile Tatar boyunduruğundan kurtuluş el ele yürümüş ve İvan III tarafından kesin bir sonuca bağlanmıştı. Tüm Avrupa'da, krallığın ve o sıralarda krallık olmaksızın varlığı

olanaksız ulusal birliğin bulunmadığı, ya da ancak kâğıt üzerinde bulunduğu sadece iki ülke vardı: İtalya ve Almanya.

Dipnotlar:

[*] Engels, bu parçayı 1884 sonlarında, *Köylüler Savaşı'nı*, eksenini bu yapıtın oluşturacağı, genel bir Almanya tarihi içine sokmayı düşündüğü bir dönemde yazmıştır. Makale Anti - Dühring içinde yer alır.

[1] Hanse. - Ortaçağ'da çoğu Kuzey Almanya'da bulunan bazı Avrupa kentleri arasındaki ticaret ortaklığı.

[2] Spruner-Menke, *Handatas zur Geschichte des Mittelalters und der neuen Zeit*, 3. baskı, Gotha 1874, harita n° 32.

[3] Ludwigsied, Louis III'ün, 881'de, Saucourt'da, Normanlara karşı kazandığı utkuyu ululayan, Frankonca yazılmış bir şiidir.

[4] Kinizm: (Köpeksileşme, Kelbiye, Cynisme, Cynsmus, Cynicism, Cinismo): Zevksizlik öğretisi. Hedonizm'in zıddı.